

DELO

Študijska knjižnica
Via Geppa 9
TRIESTE

narodno manjšino

Belci in "antinacionalni elementi"

«Il popolo del Friuli-Venezia Giulia», glasilo Krščanske demokracije z dne 16. septembra objavlja članek posl. Belcija o presnovi v tržaški občini. Članek je zanimiv iz treh razlogov. Predvsem zato, ker odgovarja fašističnim in nacionalističnim krogom in zagovarja, čeprav po našem v zelo defenzivnem tonu, politiko Krščanske demokracije zaradi vstopa socialističnega Hreščaka v tržaški občinski odbor. V zvezi s tem se pisec bavi z dvema drugima argumentoma: z gledanjem KD na slovensko narodno skupnost in z bistvom «operacije Hreščak».

Positivno je po našem dejstvo, da se je vendarle eden izmed prvakov tržaške KD lotil vprašanja slovenske narodne manjšine z aspekta enakopravnosti in v besedah odklonil «paternalistično» stališče, ki je do sedaj bilo značilno za vse italijanske «demokracije» kroge, ki niso bili popolnoma zaslepljeni z nacionalizmom. Najnaprednejši demokristjanski voditelji so morda razumeli, da je vsakršni «paternalistični» oprijem po vprašanju odnosa do Slovencev škodljiv za njihove lastne cilje. Škoda le, da je moral poteči 20 let, preden so prišli do tega spoznanja; škoda le, da so bili vsi ti voditelji «magna pars» Lega Nazionale vsa povojna leta; škoda le, da so bili tudi pobudniki in organizatorji «Comitato per la difesa dell'italianità»; škoda le, da ne morejo pokazati Slovcem nobenega konkretnega rezultata v zvezi z uveljavljanjem ustave, posebnega statuta in Londonskega sporazuma; škoda le, da ne zasledujemo v njihovih izjavah dobre volje nobenega konkretnega programa razen nekaj nanizanih stavkov, ki jih lahko vsak formalni demokrat izreče.

Pri tem moramo še naglasiti, da je posl. Belci hotel v svojem članku opraviti enkrat za vselej z Lego Nazionale in pri tem napisal: «Orodje tega je postala Lega Nazionale (junjske in julijske gonje proti Slovcem in proti KD, op. ur.). To dejstvo je nadvse težko. Čutim in bom čutil dolžnost, da ga bom denunciral vladnim organom prav v svojstvu parlamentarca Republike». Mi se nečemo vmešati preveč v to medsebojno pranje umazanih kunj, a zdi se nam, da je to nekako potrdilo, da Lega Nazionale ni kakršna koli avtonomna politična organizacija, pač pa organizacija, ki je uživala vsaj simpatije, če že ne materialno in moralno podporo rimskih vlad, kar pa je zelo čudno za «antifašistične» vlade, ki so na ta način priznavale «nacionalno» vlogo celo fašistom, članom in voditeljem Lega Nazionale. To se nam zdi zelo slabo spričevalo za Belcija preteklosti, saj zgleđa, da se ni v tisti družbi prav nič slabo počutil, ko je šlo za

domnevno «obrambo italijanstva».

Sedaj pa hoče posl. Belci «denuncirati» svoje dovcerajšnje zavznike «vladnim organom». Zakaj? Ker posl. Belci misli «brani italijanstvo» na dva druga načina, kar izhaja iz članka: s tem, da že vnaprej kvalificira vsak enotni nastop Slovcencev za njihove pravice kot vzrok morebitnih novih nacionalističnih spopadov (120.000 Slovcencev naj bi ogrozilo 50 milijonski narod? Kje je tu logika?), in končno s tem, da se postruje boj proti KPI, ki naj bi bila po Belciju edina «antinacionalna sila», proti kateri je treba odločno in stalno nastopiti in proti kateri je usmerjeno delovanje na tržaški občini sestavljanega levega centra.

Iz vsega tega sledi, da so «povzročitelji» nacionalizma vsi tisti, ki menijo, da je po vseh specifičnih gospodarskih, družbenih, političnih, kulturnih vprašanjih možna in potrebna enotnost med Slovcenci v Italiji. Zato lahko tudi oni dobijo vzdevek «antinacionalnih elementov». Po drugi strani pa so komunisti antinacionalni, vsled tega tudi slovenski komunisti so smatrani kot taki. Če povlečemo zaključke, vidimo, da je po mnenju Belcija «nacionalno neoporečen element» le Slovec v PSI ali pa tisti, ki bi se vključil v Krščansko demokracijo.

Pojmovanje, ki ga v svojem članku razvija posl. Belci, je po našem zelo nevarno za vso slovensko narodno skupnost, ker jo hoče razčleniti na razcepljene osnovne elemente, ki se ne bi nikoli smeli srečati v enotnih nastopih ali pa zaradi tega, ker simpatizirajo s Komunistično partijo. To pomeni «delimitirati» Slovence na «nacionalne» in «antinacionalne» elemente, to pomeni odrekat «antinacionalnim elementom» sleherno demokracijo pravico, to pa v končni fazi pomeni nadaljevanje procesa asimilacije v vrstah Krščanske demokracije in perspektivo pomanjkanja kakršne koli globalne, konkretne rešitve vseh odprtih vprašanj slovenske narodne skupnosti v Italiji.

To pa ni pravilna in demokracijska pot. Te poti ne morejo in smejo Slovcenci sprejeti na noben način, ker bi se drugače odpovedali svojemu lastnemu bistvu. Mi smo zato, da se Slovcenci v čim večjem številu vključijo v življenje republike, v kateri živimo, a hočemo istočasno ohraniti svojo narodnost kot celoto, ki se mora kot taka po določenih vprašanjih tudi pojaviti na politični pozornici z enotnimi nastopi strank in grupacij, ki imajo v svojih vrstah Slovence. Največja nesreča pa bi bila, da bi se Slovcenci začeli vključevati v Krščansko demokracijo, ki nima nobenega konkretnega pro-

grama po teh vprašanjih in teži le za tem, da bi jih vsrkala vase zaradi svoje instrumentalistične vizije in zaradi svoje antikomunistične koncepcije. Slovcenci pa nočemo biti sredstvo instrumentalizma in antikomunističnih diverzij, ker bi s tem izgubili možnost uveljavitve svojih pravic.

Tudi v tem smislu se torej levi center ne samo v Rimu, a tudi v Trstu in Gorici pojavlja kot velikanska prevara in poskus razbitja slovenskih vrst. Edina rešitev je v tem, da levi center pade in da se na njegovih razvalinah pojavi neka nova večina, ki naj ne diskriminira nikogar.

KAREL SISKOVIC

Tudi goriški levi center ne bo rešil slovenskih vprašanj

Levi center je bil izveden tudi v goriški pokrajini. V ponedeljek 20. septembra je bil izvoljen goriški občinski, v četrtek 23. pa pokrajinski odbor. V obeh svetih so se postavile večine med strankami Krščanske demokracije, PSDI, PSI in Slovenske demokratske zveze. V oba odbora je bil izvoljen tudi Slovec: v goriški občinski odbor odv. Sfiligoj od SDZ, v pokrajinski odbor pa Marko Waltritsch od PSI. Po zaključku tromesečnih, dolgih in težkih pogajanj je to edini pozitivni aspekt operacije. Prvič po desetletjih so bili slovenski elementi vključeni v izvršne organe goriškega mesta in pokrajine. To brez dvoma prispeva k normalizaciji odnosov med obema skupnostima in predstavlja prvi, važen korak, čeprav je treba še vedno vse napraviti za popolno priznanje narodnih pravic Slovcencev.

Komunisti smatramo, da je to uspeh naše politične linije, ki smo jo leta vodili. Zelo dolgo smo bili

Novo šolsko leto

Napredne sile za novo, demokratično, sodobno šolstvo

Stopamo v dvajseto leto obstoja slovenske šole na Primorskem.

Dvajset let ni mnogo v življenju naroda, toda viharne spremembe so svetu dale moč hitrih preobrazb, burne dinamike, kjer tehnika in znanost zahtevata od človeka svoje, ki mu pripravljajo pot bodočnosti.

Solskim skupnostim učiteljev in dijakov želimo čimboljših uspehov, da bi uresničili svoje cilje, ki so marsikdaj tudi cilji naše narodnosti skupnosti.

Nič ni danega in vsak dosežen cilj predpostavlja pripravo in delo, odpor ali borbo, zahtevo in uresničitev. Enako za našo šolo.

Prav je, da vedo vzgojitelji, dijaki in starši, kakor vsi zainteresirani za probleme, s katerimi se bodo srečali, probleme, ki niso samo njihovi temveč del splošne problematike, s katero se v vsakdanji borbi pečajo strokovne in politične organizacije delavskega razreda.

Del te problematike je brez dvoma delo tovarišev v deželnem svetu, ki so ravno te dni postavili zahteve po slovenskih strokovnih srednjih šolah in ustreznem finanširanju.

V splošnem so šole bistveni činitelj osnovnih struktur družbe, torej proizvodnje; saj iz njih izhajajo novi rodovi, ki so usposobljeni, da prevzamejo svoje mesto v proizvodnem procesu, da sprejmejo v družbi in do nje določene odgovornosti.

Za vsakogar: delavca v tovarni, tehnika, trgovca, uradnika je potrebna ustrezna znanstvena, tehnična in kulturna izobrazba, ki

mu daje strokovna sredstva za uspešno delo ter kulturne dobrine, ki mu dajo možnost zavestnega prevzemanja odgovornosti, možnost poznavanja položaja, spoznavanja družbe in okolja, torej organske, vključitve v stvarnost.

To so bistvene zahteve šole, ki ni njen smoter številka, red, kazni, disciplina — temveč le sredstvo za oblikovanje družbeno koristnih ljudi. Jamstvo za to poslanstvo je sodoben ustroj naše šole, ki jo je Gentile leta 1923 ustrojil po potrebah agrarno-industrijske kapitalistične Italije, ki je že slutila fašizem in ki jo hoče danes Gui, prosvetni minister sredinsko levičarske vlade, prilagoditi zahtevam industrijskih monopolov neokapitalistične Italije.

Zaostalost naše šole ne izpričuje toliko njen program, kolikor odbira, ki jo izvaja rešeto šole, ki oblikuje nove vodilne razrede, elito podložnih tehnokratov in uradnikov, mase ne — ali slabo kvalificiranih delavcev, ki jih bosta vzgojila industrija (izkušnja intecaji) in vajeništvo.

Razredna izbira je že predšolska vzgoja, ki je danes klerikalni monopol, a to ni dovolj: slabo osebje, pomanjkanje veze s stvarnostjo, pomanjkanje novega šolskega okolja (zgradb, razredov, vrtov), nato sistem šol brez izhoda do višjih stopenj, pripeljejo stvari do tega, da je statistično ugotovljeno, da je potek oblikovanja elite novih podjetnikov in buržoaznih intelektualcev tale:

na 100 šoloobveznih otrok jih

STOJAN SPETIC

(Nadaljevanje na 4. strani)

sami v boju za prijateljsko in odprto politiko da Jugoslavije, kar so pozneje začele zahtevati tudi druge politične sile. Ta politika prijateljstva in odprtja je dovolila, da se je ustvarilo vzdušje, v katerem je takšen dogodek (vstop slovenskih ljudi v oba odbora) postal aktualen. Bili smo tudi edina politična sila, ki je v državnem merilu izdelala platformo za slovensko narodno manjšino in je nakazala v enotnosti vseh Slovcencev pot k rešitvi njihovih vprašanj.

V teku sedanjih pogajanj je naša politična pobuda imela to zaslug — kar so nam priznale druge sile, ki predstavljajo Slovence — da je pokazala pravilno pot enotnosti v nasprotju z napačnimi stališči tako PSI kot SDZ.

Na podlagi teh zaključkov smo komunisti bodisi v goriškem občinskem kot v pokrajinskem svetu smatrali za pozitivno prisotnost Slovcencev v odborih (to je pridobitev, od katere se ne more in se

ne sme odstopiti), čeprav smo nadaljevali z ostro kritiko proti formuli in politiki levega centra, ki so jo uveljavili v Obsočju v trenutku, ko je falirala po vsej državi, in predstavlja veliko nevarnost za enotnost in borbena sposobnost levičarskih sil in delavskega razreda.

Smotimo tudi posvarili pred prevetnimi utvarami o stvarnih možnostih rešitve zgodovinskih vprašanj slovenske manjšine v okviru levega centra brez enotnega borbenega gibanja. Ne smemo pozabiti, da rimska vlada, ki je tudi levega centra, ni do sedaj rešila niti enega od visejih vprašanj in odklanja deželi kakršno koli pristojnost po slovenskih vprašanjih.

Obsoški levi center sam je nastal v znamenju nasprotstev in kompromisov. Potrebni so bili trije meseci, preden so nekatere politične sile požrle dejstvo prisotnosti Slovcencev v odborih. Iste sile gojijo še vedno glede tega največjo rezervo. To je prišlo do izraza v glasovalnih izjavah socialdemokratov in celo v političnem uvodu, ki so ga sestavile KD, PSDI in PSI. Celo v notranosti PSI ni vse jasno, kar se je lahko razumelo v nacionalističnem govoru svetovalca Macorattija.

V koaliciji levega centra obstajajo velika protislovja (po tem in no drugih vprašanjih), ki bodo prav gotovo prišle na dan v teku dogodkov.

Za najnaprednejše rešitve vprašanj (tako slovenske manjšine kot gospodarsko-družbenih problemov delovnih ljudi na splošno) treba predvsem ponovno omogočiti, da levičarske sile zopet pridobijo svojo enotno pogodbeno silo, čeprav v dialektičnem okviru, ki ga določa različna raporeditev posamezne stranke. To je jasno stališče komunistov. Iz njega izhaja njihovo nasprotovanje levemu centru.

Ukinitev vrtcev ONAIRC?

Tudi slovenski vrtci prizadeti

Osebe otroških vrtcev, ki spadajo pod ustanovo ONAIRC, je te dni zelo vznemirjeno zaradi vesti, da bodo morali otroške vrtce zapreti zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

Ze več časa so o tem krožile razne govorice, a zdelo se je nemogoče, da bi se kaj takega lahko zgodilo, ker gre tu za precejšnje število otroških vrtcev v deželi, ki jih poseča približno 7000 otrok. Tudi v deželnem svetu se je v zadnjem času govorilo o tem, odbornik za šolstvo in kulturo prof. Vicario ni vedel povedati nič pomirjujočega. Dejstvo je, da se zdi skoraj nemogoče, da bi na mah za-

prli toliko otroških vrtcev, med katerimi je tudi 20 slovenskih otroških vrtcev. Oblasti se do sedaj niso pozanimale za ugodno rešitev vprašanja, prav tako se niso pozanimale da bi se vsaj začasno našla finančna sredstva za poslovanje vrtcev, dokler se globalno ne reši vprašanje ONAIRC.

Mnenja smo, da morajo oblasti kaj napraviti, da pomirijo tako starše otrok kot osebe vrtcev. Zlasti osebe vrtcev je vznemirjeno, ker je bilo do sedaj zelo slabo plačano, saj obstajajo primeri, da šolska vrtnarica z 20 leti službe dobiva le 62.000 mesečne plače. Z

(Nadaljevanje na 4. strani)

Slovensko strokovno šolstvo v razpravi deželne zbornice

Govora tov. Jarca in dr. Šiškoviča

V petek 24. septembra je deželna zbornica izglasovala zakon o prispevkih za gradnjo šolskih poslopij. Vse politične skupine so glasovale za zakon, skupina KPI pa je glasovala proti zaradi tega, ker zakon uvaja protiustavni princip, da se nudijo prispevki za gradnjo poslopij otroških vrtcev v privatnih rokah, kar je v nasprotju s členom 33 ustave.

V teku razprave je bila iznesena zahteva komunistične skupine, naj se na koncu prvega člena vključijo besede, ki predvidevajo gradnjo poslopij za tehnične in strokovne šole v drugih jezikih. Popravek so podpisali svetovalci Jarc, Šiškovič, Pellegrini, Bacicchi, Sema. Zahteva je razložil svet. Jarc.

Tov. Jarc je poudaril, da ta popravek izhaja iz potrebe, da se zgradijo tudi strokovne in tehnične šole s slovenskim učnim jezikom, ker jih slovenska manjšina nima razen trgovske akademije. Govornik je dejal, da se ne bo dotaknil velikih težav, ki jih imajo zlasti slovenske občine na Goriškem na področju gradnje in vzdrževanja šolskih poslopij. Hoče le poudariti, da se je o slovenskem strokovnem in tehničnem šolstvu že govorilo v deželnem svetu, ker je ta problem zelo občuten med Slovenci. Danes slovenski dijaki nimajo velike izbire po opravljeni enotni srednji šoli. Tisti, ki bi se radi vpisali na kakšno tehnično ali višjo strokovno šolo, tega ne morejo napraviti ali pa se morajo vpisati na italijanske šole.

Pred prvo svetovno vojno so takšne šole obstajale. Leta 1870 je bila v Gorici ustanovljena slovenska kmetijska šola, leta 1871 gozdarska šola. V Trstu je obstajala tudi ženska obrtniška šola poleg drugih obrtniških šol. Fašizem je vse te šole ukinil.

Zaradi svojega prispevka v boju proti fašizmu so si Slovenci zaslužili, da se jim kot drugim državljanom prizna pravica svobodne izbire v šolstvu. Sedaj pa te svobodne izbire ni, ker ni šol te vrste. V tem smislu je predloženi popravek upravičen in utemeljen.

Po diskusiji, v katero so posegli fašist Morelli, socialist Angeli in zakonski referent Bianchini, ki je rekel, da zakon ne predvideva nobenih diskriminacij in da je zato proti popravku, je posegel v razpravo tudi dr. Šiškovič.

V svojem govoru je poudaril, da

gre za zakon, ki bo veljal več let. Skupina KPI ne postavlja zahteve, da bi ta zakon predvideval otvoritev strokovnih in tehničnih šol s slovenskim učnim jezikom, ker je zakon omejen na prispevke za gradnjo, ne pa za ustanovitev šol. A prav zato, prej ali slej se bodo morale takšne šole ustanoviti in je dobro že vnaprej predvidevati, da bo morala dežela nuditi sredstva za gradnjo poslopij. Odgovarjajoč mislovu Morelliju, je dr. Šiškovič dejal, da Slovenci nočejo delati iz tega nobenega politične-

ga vprašanja, pač pa postaviti zahtevo, ki je upravičena. Če je kdo napihnil to vprašanje, so prav fašisti, ki so hoteli ukiniti šole in izbrisati Slovence s te zemlje. Poudaril je tudi, naj bi se stanje na tem področju povrnilo saj na dobo pred letom 1918.

Ko je predsednik deželne vlade dr. Berzanti zagotovil, da bo vlada tudi to zahtevo upoštevala, je dr. Šiškovič, ki je videl, da je večina sprejela javno obveznost v tem smislu, umaknil predloženi popravek.

Ena izmed poljanskih kmečkih domačij.

Spopad med Indijo in Pakistanom predstavlja resno nevarnost za mir

Prejšnji teden se je po zaslugi posredovanja OZN sklenilo premirje med Indijo in Pakistanom. Vojna je bila kratkotrajna, a je zahtevala veliko človeških žrtev, ogromno materialne škode in je imela težke gospodarske posledice tako za eno kot za drugo vojujočo deželo.

Neposreden vzrok vojne je Kašmir, ki so si jo po prizadevanju OZN Pakistanci in Indijci razdelili takoj po razglasu neodvisnosti obeh dežel po 2. svetovni vojni. Tako eni kot drugi se zavzemajo za to pokrajino, ki meri okrog 225.000 kv.km. in nima niti 5 milijonov prebivalcev. Pakistanci zahtevajo plebiscit, medtem ko Indijci smatrajo, da je njihov del že priključen in nočejo o njem niti razpravljati. Del muslimanskega prebivalstva s pomočjo Pakistana je pred izbruhom vojne začel gverilске napade proti indijskim četam. Vse to je v določenem trenutku privedlo do pravih vojnih operacij.

Kje tiči resnični vzrok spopada? Gotovo je, da so ozemeljske zahteve ene in druge strani zelo važen razlog. A predvsem gre tu za vrsto notranjih in zunanjih vzrokov.

Predvsem se je v tej vojni razbohotil verski fanatizem (vsaka država, ki sloni le na veri, kot je to primer Pakistana, predstavlja nevarnost zase in za druge), nato nacionalizem. Če pa pogledamo globlje vidimo, da sta obe državi zelo revni in nista vedeli do sedaj rešiti niti enega izmed svojih neštetihih gospodarskih in družbenih vprašanj, saj lakota in epidemije pokosijo vsako leto tako v Indiji kot v Pakistanu na deset in stotine ljudi. Verjetno skušata obe vladi usmeriti pozornost lastnih ljudstev od neurejenih notranjih razmer z zunanjimi političnimi potezami, ki naj bi prinesle določene uspehe. Do sedaj pa je ta vojna obema državam prinesla le razočaranja, nobenega vojaškega uspeha, smrt in razdejanje.

Na drugi strani je gotovo, da so se v ta spopad angažirale tudi tuje sile. Težko je reči, kdo piha v žerjavico in v ogenj. Dejstvo je, da je za Amerikance zelo ugodno, da se pozornost javnega mnenja v svetu odvrne od njihove «umazane vojne» v Vietnamu, kamor nameravajo poslati še več divizij svojih vojakov (do sedaj so jih izkrcali 125.000). Čudno je tudi

Ob Nennijevem odprtem pismu

Upreti se je treba socialdemokratizaciji

Kot je znano, je podpredsednik vlade in bivši tajnik PSI Nenni naslovil prve dni septembra «odprto pismo tovarišem». V svojem izjavljanju se Nenni dotika vseh problemov, ki se pojavljajo na italijanski politični pozornici. Med drugim Nenni postavlja tudi vprašanje združitve med PSI in PSDI. Pri tem pa hoče dogmatizirati «neučinkovitost» 8 milijonov komunističnih glasov. Leta 1956 je Nenni v Pralognanu v srečanju s sedanjim predsednikom republike Saragatom tudi postavil vprašanje združitve med PSDI in PSI, a je tedaj poudarjal potrebo po sindikalni enotnosti, po še ostrejših bojih za demokracijo, po aktivnejšem mednarodnem posegu. Vsega tega v sedanjem Nennijevem predlogu ni, tako da voditelj PSI Lombardi pravi, da je to «totalna in zapoznela kapitulacija PSI pred določenim organom (PSDI) in je politika, ki s socializmom nima nič skupnega razen imena».

Pri tem moramo naglasiti, da od Nennija predložena združitve pomeni konec avtonomne, originalne vloge, ki jo je imela PSI v zgodovini italijanskega in mednarodnega delavskega gibanja. Predložena združitve pomeni novo, nevarno in globoko razdvajanje gibanja, ker se Nenni celo dotika vprašanja možnosti zloma sindikalne enotnosti, ki je eden izmed stebrov italijanske demokracije. Predložena združitve je velika usluga italijanski buržoaziji v sedanjih fazi italijanskega kapitalističnega razvoja, saj ni slučajno, da je tisk navdušeno pozdravil Nennijeve besede. Italijanska buržoazija se zaveda, da ji danes ni več dovolj katoliški interklasizem. Zato potrebuje «močno» socialdemokratsko organizacijo, ki naj prikrije izvajanje njene politike, česar ne zmore več sama PSDI. Italijanski kapitalizem

v sedanji fazi potrebuje določeno «socialistično» kritje. To je torej usluga, ki jo lahko dobi od predložene združitve. Ta združitve bi morala sloneti na filozofiji učinkovitosti, na funkcionalnosti sedanjega sistema in bi se odrekla celo krhkemu bistvu starega reformizma, ki je vsaj organiziral množice za drobne spremembe. Kot teoretično in praktično ozadje te združitve naj bi bilo, kot pravi Nenni, sodelovanje «parlamenta, vlade, sindikatov, javnega in privatnega sektorja» za oživitve italijanskega kapitalizma na mednarodni pozornici.

To je perspektiva, ki jo nudi Nenni deželi in delavskemu gibanju kot alternativo «kapitalistični ali komunistični industrijski družbi». Nad takšno perspektivo se morajo zamisliti vse sile, ki se zavzemajo za socializem v Italiji, ker takšna perspektiva predstavlja poskus likvidacije socialističnih težnj.

Mnenja smo, da je Nennijevo pismo najresnejši frakcionaški in socialdemokratski poskus v zadnjih letih v Italiji. To pismo zavzema obseg splošne linije, ki naj «preorientira» zgodovino in življenje delavskega gibanja. Tej liniji pa komunisti odgovarjajo s svojo lastno politiko enotnosti, za novo enotnost in novo večino v Italiji. Polemizirati z Nennijevim pismom ne pomeni odrekati se takšni enotnosti. Tov. Longo je aprila na plenumu CK KPI dejal: «To, kar mi predložimo, je nov kurz italijanske politike, spreminitev tendence, ki naj najde svojo premiso in naj najde jamstvo za svoj lasten razvoj v novih odnosih med vsemi socialističnimi silami, med vsemi levčarskimi silami». Prva etapa v uresničenju teh novih odnosov je zlom levega centra, ki preživlja krizo v svoji notranjosti in v svoji lastni formuli, kar pomeni krizo strategije, ki je imela reformistične ambicije in je naseljena na «neozdravljiv način», kot pravi Lombardi, na čeri kapitalistične racionalizacije in napada na avtonomijo delavskega gibanja. Politika enotnosti pomeni torej odbijanje in borbo proti socialdemokratizaciji, nobude in boj proti načrtu socialdemokratskega frakcionaštva. «Priljubljeni smo — je dejal tov. Longo na CK v aprilu — na pogumni dialog brez instrumentalizma, v katerem naj bodo odprta vsa kompleksna prestižna vprašanja in preko katerega naj vsak dobi dovolj jamstev za svojo lastno avtonomijo. Tako mi poimuiemo in predlagamo vprašanje nove večine. To večino pa je treba zgraditi ne na le registrirati. To večino lahko zgradimo samo s težkimi borbami in kvalitetnimi spremembami v sedanjih razporeditvi političnih sil».

Modrosti po svetu

Kdor je brez prijateljev, hodi po zemlji kakor tujec. (Kitajska)

Rana, ki jo prizadene prijatelj, se nikdar ne zaceli. (Kenija)

Najdragocenejši so prijatelji ki jih ne poznamo. (Arabija)

Jej s svojim prijateljem, toda ne sklepaj z njim kupčij. (Armenija)

Skrb je dragocen zaklad, ki ga pokažemo samo dobremu prijatelju. (Madagaskar)

Tisoč prijateljev pomeni malo, en sam sovražnik pomeni veliko. (Turčija)

V kratkem se bo začelo včlanjevanje v KPI za prihodnje leto. Naj bo leto 1966 v znaku masovnejšega pristopa v KPI.

Priprave za proslavo stoletnice slovenskega gledališča

Intervju z Josipom Vidmarjem

V ljubljanskem «Delu» z dne 26. septembra smo zasledili naslednji intervju z Josipom Vidmarjem, predsednikom odbora za proslavo stoletnice slovenskega gledališča. Menimo, da bo naše bravce intervju zanimal, zato ga objavljamo v celoti.

Kako bi, kolikor se to da tako na kratko označili datuma, ki stojita na začetku in na koncu stoletne zgodovine slovenskega gledališča?

Odgovor je seveda vsebovan v namenu proslave, ki bo posvečena stoletnici našega gledališča. Pred sto leti, se pravi leta 1897, je bilo ustanovljeno Slovensko dramatično društvo, ki mu je kakor znano botroval Fran Levstik in ki pomeni prve začetke slovenskega poklicnega gledališča. Danes je Slovensko narodno gledališče ena izmed naših osrednjih, kulturnih ustanov, ki ima svojo kulturno misijo in svoje umetniške visoko zastavljene naloge. Razpon teh stotih let ni samo časovno razsežen, marveč vsebuje neverjetne napore slovenskega ustvarjalnega duha, ki se je prebijal in se prebil na svoj prostor pod soncem.

Kako so proslave zasnovane in v kakšnem okviru?

Proslava je zasnovana predvsem kot slovenski kulturni praznik. Kakor vsaka kultura pa je tudi slovenska povezana z drugimi kulturami, od katerih je prejela dovolj pomoči in pobud. Odbor je bil mnenja, da bi zaradi tega proslavo mogli razširiti na vso jugoslovansko skupnost, zlasti pa na zagrebško kulturno sfero, kajti Zagreb je mnogo prispeval k rasti slovenskega gledališča. Zelo izdatno pomoč pa je naše gledališče, zlasti v svojih začetkih prejelo od češke kulturne sfere, vtem ko je poljska premoč veljala predvsem naši operi. Po prvi svetovni vojni pa se je pri nas uveljavila tudi skupina ruskih igralcev. Če bi proslava hotela obseči vse te elemente, ki so intenzivne vplivali na razvoj našega dramskega gledališča, bi proslava dobila zelo velik obseg, ki bi ga z našimi sredstvi komaj zmogli.

Kateri bodo najpomembnejši konkretni dogodki?

Doslej predvideva načrt odbora naslednje stvari: izdajo Gledališke bibliografije, ki bi obsegala vseh sto let našega gledališča. Drugič, objavo spominskega zbornika, ki bi obsegala vseh sto let našega gledališča. Drugič, objavo spominskega zbornika, ki bi bil posvečen zgodovini te naše institucije. Slovenski gledališki muzej bi ob času proslave priredil razstavo gledaliških dokumentov, ki se nanašajo na razdobje, za katero gre. Vrh tega bi centralno dramsko gledališče v Ljubljani organiziralo gostovanje vseh slovenskih gledališč, od katerih bi vsako odigralo dve slovenski klasični dramski deli. Tako bi proslava v samem gledališču nudila občinstvu pregled naše odbrane dramatike. To je dosedani program proslave, ki pa ne izključuje drugih možnosti in širše koncepcije.

Cprav so same proslave časovno še precej odmaknjene, bi morda hoteli vendarle že zdaj opozoriti na kakšne probleme, ki so povezani z izvedbo?

Če hočemo proslavi dati poudarek, kakršnega ta stoletnica zasluži, se mi zdi potrebno široko sodelovanje vseh kulturnih institucij, na katere se bo odbor med pripravami vsekakor še obrnil. Zelen bi naleteti na vso pripravljenost. Med te institucije štejem v prvi vrsti naše založbe, ki bi morda svoje letne programe prilagodile temu

jubileju. Seveda pa stoji nad vsemi zamislimi dokaj grozeče vprašanje denarja. Od finančnih sredstev bo odvisen obseg in nemara tudi slog prirediteljev. Zlasti udeležba izvenslovenskih gledališč in gledaliških predstavnikov bo odvisna od naše gmotne zmogljivosti.

“Pravda,” o svobodi umetniškega ustvarjanja

Moskovska «Pravda» je pred kratkim objavila članek o kritiki pa tudi o svobodi umetniškega ustvarjanja v Sovjetski zvezi. Avtor članka, Rumjancev (ki je obenem urednik lista), poudarja, da mora biti kritika tovariška in nežaljiva. To velja zlasti za področje literature. «Biti partijec», pravi Rumjancev, «ne pomeni gledati na življenje s pozicij opazovalca od strani, ki neustvarjalno godrnja zaradi pomanjkljivosti ali pa občuduje uspehe in strmi nad njimi. To pomeni, da je treba s pozicij graditelja novega doma čutiti odgovornost ne samo za svojo osebno dejavnost, marveč tudi za razvoj družbe, biti pripravljen videti v rezultatih vse vloženo delo, kakor tudi pomanjkljivosti zato, da se odpravijo. Opisovanje posameznih dejanj življenja družbe, tudi če ustrezajo stvarnosti in če umetnik pomaga, da spoznamo posamezna in neprijetna dejstva, je vendar še daleč od poglobitvega. Poglobitvo je v tem, da pojasnimo, v kakšni zvezi so posamezna dejstva s splošnimi razmerami in kako nam pomaga boriti se proti temu zlu. Resnična pisateljeva smelost ni samo v odkrivanju in razkrinkavanju starega, marveč v aktivnem in agresivnem boju proti njemu, za njegovo premagovanje, Resnična pisateljeva daljnovidnost je, da zna opaziti ne samo staro, marveč predvsem novo in pot od starega k novemu».

V nadaljevanju članka pravi Rumjancev tudi to, da «dobronameri, pošteni in stvari komunizma vdani ljudje včasih izražajo dvome o potrebi po partijskem vodenju književnosti in umetnosti», in meni, da «v tem lahko vidimo naravno zaskrbljenost, ki so jo povzročili spomini na nedavno administriranje v umetniškem življenju, prikrito iz besedami o partijskem vodenju. Zato ni razlogov, tako poudarja avtor članka, za dvome, da ima prav partija znanstvenega komunizma, ki stoji v središču vsega družbenega življenja, pravico in dolžnost, da tudi to pove s svojo avtoritativno besedo. Leninsko načelno in gibčno partijsko vodenje je in bo nujen pogoj za uspešen razvoj umetnosti kot pomembnega činitelja vzgoje delovnih ljudi».

“Delo” pozdravlja solarje, dijake, študente in šolnike ob začetku novega šolskega leta.

Naši kraji

Poljane-kako živijo njeni ljudje

V sončnem jesenskem jutru smo se peljali po cesti, ki pelje iz Doberdoba proti Gorici. Ustavili smo se na Poljanah, to je mali slovenski vasi, ki leži na doberdobski planoti vzdolž ceste, ki pelje iz Doberdoba do Devetakov.

Zavili smo s pokrajinske ceste kakih petsto metrov v levo, pa smo se že znašli sredi vasi pred spominsko ploščo padlih v narodno osvobodilni borbi. S ponosom so nam domačini povedali, da so Poljane prva slovenska vas v deželi, ki je imela sorazmerno s številom prebivavcev največ žrtev. Izgubili so enajst mož in fantov, čeprav je vas med vojno štela samo dvanaest hiš, kot nam je povedal domačin 62 letni Jože Gergolet, ki je še pred nekaj leti delal v tržiški ladjedelnici. Popeljali smo se nazaj v

stare čase, ko je bil Pepo Beskov (tako mu pravijo po domače) še otrok: «Pred letom 1908, to je pred zgraditvijo tržiške ladjedelnice, so bili Poljanci v glavnem kamnarji. Rili so kamenje v kamnolomu nedaleč od vasi ter ga prevažali z volovsko vprego v Doberdob, Zagraj in drugam, kjer so pač zidali hiše. Velikih kmetij ni bilo. V kraških dolinah so pridelali nekaj krompirja in koroze, kar je služilo le za domačo prehrano. Senožeti pa so bile pokošene do zadnje bilke. Ob času košnje so se vsak večer ob mraku vračali v vas kosci in žanjice. Sedaj pa lahko rečem, da sem še edini, ki še uporabljam koso, kajti, kar je mladih fantov, sploh ne zna kositi. Sedaj se pokosijo le najboljši travniki, a samo s strojnimi kosilnicami. Po

letu 1908 ter po ustanovitvi kmečke posojilnice v Doberdoba so tudi na Poljanah nastale trdnjše kmetije, ko so takrat začeli kupovati rodovitno zemljo v «Laškem», to je v okolici Tržiča, Starancana in Ronk. Obenem so se mlajši možje vedno v večjem številu zaposlili v ladjedelnici ter počasi se je tudi prevažanje kamnjenja opustilo. V zadnjih letih pa se z zemljo ukvarjajo le starejše žene in možje, kajti mladina je zaposlena po tovarnah. Med mladimi možmi je samo še eden, ki se bavi izključno s kmetijo toda njegovi otroci mu pomagajo pri tem samo zvečer, ko se vrnejo s tovarno.»

Zanimivo je, kako so nekoč poljanski fantje delali propagando za običajne plesse. Brjarje so postavljali kar na dvorišča — včasih pri Stenarjevih, včasih pri Jurnevih. Ze teden pred praznikom pa je sredi vasi na brestu plapolala zastava. To je bilo znamenje, da bo v kratkem ljudsko rajanje. Zastava pa je bila slovenska do leta 1918., ko so jo italijanske oblasti prepovedale izobešati. Tako nam je povedal 70 letni Juren, ki je na dvorišču skupno z domačimi spravljal koroze pod streho.

Seveda ni šlo na teh praznikih brez fantovskega pretepa. To je bil že običaj.

Dandanes so se ti običaji izgubili. Poljanci so zelo pridni delavci in skrbni gospodarji. Preurejajo si hiše, ki jih gospodinje skrbno negujejo. Mladi pari so si v teh letih začeli graditi domove na Poljanah medtem, ko so se poprej selili v vasi tržiške okolice. Zanimivo je pri tem tudi to, da je bila zadnja poroka med Poljancem in Poljanko pred sedemindvajsetimi leti. V vseh teh letih so si fantje in dekleta izbirali zakonskega tovariša izven vasi.

Zelo se zanimajo tudi za probleme doberdobske občine, kateri pripadajo. Ko se zvečer dobijo v vaški gostilni pri Pericu, zelo živahno razpravljajo o teh vprašanjih. V diskusijo posežejo bodisi najmlajši, ki so komaj oblekli dolge hlače bodisi starejši, ki se že pomikajo proti stoletju. Z veseljem so te dni sprejeli vest, da je bila dražba del, med katere spada tudi asfaltiranje cest na Poljanah.

Zelo jih zanima, kdaj bo pokrajinska uprava asfaltirala cesto od Devetakov do Doberdoba, da se jim ne bo treba več prevažati na delo po prašni cesti. Prav tako smatrajo za potrebno, da bi se tudi na Poljanah postavil javni telefon.

O tujih imenih

Otroku lahko damo tuje ime, toda pod pogojem, da fonetika odgovarja pisavi. Tako je pred kratkim poudarilo sodišče v Rovigu v razzodbi priziva, ki sta ga napravila zakonca Tomasin iz kraja Lendinara.

Omenjena zakonca sta dala svojemu novorojenčku ime Denis. To da tega imena matični urad ni hotel sprejeti, sklicujoč se na znani fašistični zakon, ki prepoveduje neitalijanska imena.

Sodišče je upoštevalo priziv zakoncev Tomasin in otrok se imenuje Denis.

Kot smo že poročali, je pred nedavnim tudi matični urad v Trstu zavrnil ime, Davorin, ki sta ga zakonca Danu s Kontovela hotela dati svojemu novorojenčku. Namesto Davorin se omenjeni otrok imenuje David. In vendar tudi v tem primeru pisava odgovarja fonetiki.

Spominska plošča padlim poljanskim borcem v osvobodilni vojni.

Za reden obisk predstav SGT

O sporedu predstav te sezone je že pisala prejšnja številka Dela, danes pa bi želeli podati le nekaj pripomb.

Prav je, da se udeležimo predstav našega gledališča da izkoristimo naš lep kulturni dom in da dokažemo, da smo ljudstvo s širokim kulturnim obzorjem.

Letos je vodstvo SGT izboljšalo svojo politiko cen, tako, da res ne veljajo več nikakršni ugovori denarnega značaja. Elastična razpredelnica abonmajev predvideva vse mogoče primere abonentov, od vakega, ki vključuje tudi prevoz na predstavo in domov, do sindikalnega, ki upošteva ne preveč rožnate razmere delavskih slojev.

Pravilno se nam zdi tudi brezplačno razdeljevanje abonmajev invalidom, saj smo tem ljudem vsi nekaj dolžni.

Nekateri se boje, da bi abonmajev ne mogli izkoristiti, češ, da ne vedo točno, katerega dne bodo mogli obiskati predstavo. Tem naj pojasnimo, da res velja abonmà za določen dan, a da se ga izkoristiti tudi za ostale predstave (razen premier), le potrebna je predhodno rezervacija prostora.

Se nekaj besed o vsebini del: Cankarjeve «Hlapce» marsikdo pozna in jih je naše gledališče že nekaj igralo. Je to pač klasik naše literature, ki z visoko Cankarjevo umetnostjo ožigosa slovensko družbo tiste dobe. Delo ni izgubilo nič svoje svežine in bo brez dvoma zelo velik uspeh.

Temu sledi «Dantejev večer», ki pomeni poklon slovenskega gledališča največjemu pesniku sosednjega naroda ob 700-letnici rojstva.

«Janko in Metka» je delo, ki posega v vedno lepo in bajno prigo do dveh otrok, ki se zgube v gozdu. Gledali smo ga v prosvetnih dvorinah, brali v šoli, zadovoljilo bo gotovo tudi naše malčke, ki so kakor otroci prejšnjih generacij prijatelji tovrstnega pravljicejnega sveta.

«Pisma gospe Lapinasse» so naslov recitala Mire Sardočeve, kateremu sledi napeto delo «Marie-Octobre». Po revoluciji se zbere skupina starih bojnih tovarišev, da proslave ubitega komandanta. Toda sum pade mednje, ko zvedo, da je bil komandant zajet zaradi izdaje in da je izdajavec med njimi. Odkritje izdajavca in psihološke reakcije posameznikov so tematika tega dela.

Neznani nam je naslov šestega dela na sporedu. Oznanja se nam kot «Slovenska novost». Verjetno bo izšla izpod peresa Josipa Tavčarja ali kakega sodobnega dramatika iz Slovenije.

Sledita recital Jožka Lukeša na «Shakespearjevo» temo in Goldonijeva ljudska komedija «Grobijani».

Zadnji dve deli bosta tradicionalni Velikonočni «Pasijon» in češka dramatizacija Haškovega «Dobrega vojaka Svejka». Lik dobrega vojaka češkega pešbataljona, ki z jedkim in naivnim humorjem razgalja nemiselnost «velikega ravsa» prve svetovne vojne in bedasto uređitev avstrijske cesarske kraljeve vojske in njene hijerarhije, je marsikom znan. Prvič pa je, da bomo imeli možnost to delo videti na odru.

S. S.

